

Sommerjobb med mye fri!

http://avishud.aftenposten.no
Tlf: 800 87 700

SØNDAG

Aftenposten

Lyst på rå fisk eller sterke smaker?

www.aftenposten.no
- alt du trenger å huske

Morgenutgave. Søndag 23. juli 2000. Uke 29. Nr. 322. 141. årg. Kr. 12,00. Fly/ekspr.: Vest-/Midt-Norge kr. 13,00. Nord-Norge kr. 14,00
www.aftenposten.no

Møter, papirarbeid og unødig tidsbruk legger stadig mer beslag på sykehuslegene

Mindre tid til pasientene

Syke rammes. Sykehusleger bruker stadig mindre tid til direkte kontakt med pasienter. Det viser tall fra Legeforeningen. I 1994 brukte assistentlegene 63 prosent av arbeidstiden til direkte pasientkontakt. I år er pasienttiden redusert til 56 prosent. For overlegene er pasienttiden redusert fra 58 prosent i 1994 til 55 prosent i år.

Dårlig organisering. Aftenposten har fotfulgt kirurg Maria Gaard på Ullevål sykehus i to døgn. På grunn av sykepleiermangel, for lite penger, dårlig organisering og unødig tidsbruk kan hun ikke operere så mange pasienter som hun ønsker. For mye av dagen går med til leting etter journaler – som ikke er ajourskrevet på grunn av PC-mangel – og andre forsinkende sysler.

Side 3

Kirurgen på jobb. Maria Gaard ved gastrokirurgisk avdeling på Ullevål sykehus bruker mye av arbeidstiden på annet enn pasienter. Blant annet må hun tilbakelegge endeløse korridorer for å skaffe rent tøy fra et lager i sykehusets kjeller.

FOTO: ØRN BORGEN

Les i **HELGEN**

Muntre og vemodige barn-doms-minner

Karita Bekkemellem Orheims somre var best hos besteforeldrene på Otta. Ellers minnes hun mange gnagsår, både på føttene og på sjelen.

Side 21

Iskald kaffe, takk!

Sjokoladesaus, karamellsaus, frukter, sirup med mynte- eller nøttesmak. Iskaffe er mye mer enn bare kald kaffe.

Side 23

Geisha-bølge skyller over Vesten

De er i stor grad utkonkurrert av diskoteker og karaoke-barer, men geishakulturen er i ferd med å få et oppsving. En ekte geisha bruker årevis på utdannelsen, men nå er det mulig å ta tre måneders lynkurs. Vesten fascineres av den japanske tradisjonen.

Side 20

Nei-siden i AUF på vikende front

Thorbjørn Jagland kunne tilfreds registrere økende motstand mot AUF-ledelsens nei-linje da han talte varmt for norsk EU-medlemskap på Utøya i går. Eva Kristin Hansen, som trolig velges til ny AUF-leder i høst, mener temperaturen i EU-debatten vil stige etter Jaglands innlegg. – Den debatten som fulgte etter Jaglands innlegg her i dag, er noe av det mest intense jeg har hørt på lenge, sier hun. Fortsatt er det klart nei-flertall i AUF, men mye tyder på at ja-siden er på fremmarsj.

Side 18

Kirkekaffe skvises ut av butikkjedene

Tre bispedømmeråd og flere organisasjoner ber de store dagligvarekjedene om å selge et kaffemerke med idealistiske overtoner. Men kjedene vil heller selge sine egne merker. – Kjedene er mer opptatt av å fremme egne økonomiske interesser enn å gi forbrukerne et reelt valg, sier Sverre Basberg, som i flere år forjeves har forsøkt å vinne innpass hos Norgesgruppen, Hakon, Forbrukersamvirket og Rema med sitt kaffeprodukt.

Side 5

Nær scoring. Margunn Haugenes og Solveig Gulbrandsen er like ved å score i kamp med kineserne Wen Liang, keeper Gao Hong og Fan Chunling.

FOTO: SCANPIX/AP

Norsk overtak før Sydney-OL

Det norske kvinnelandslaget i fotball sto for en viktig seier da det i går slo Kina 1-0 i Tyskland. Dermed er 0-5-marerittet fra fjorårets VM-semifinale endelig trengt i bakgrunnen, og

jentene kan reise til Sydney-OL med et psykologisk overtak på kineserne. Dagny Mellgren, som scoret alle tre målene mot kineserne i Algarve Cup i mars, ble igjen matchvinner.

Side 13

Ny verden med digitale effekter

Struttende produksjoner. Aldri har effektene vært mer avanserte enn nå, med den fagre nye digitale verden som åpner seg. Den vil også gjøre animasjonsfilmen enda mer spektakulær og fjerne mange av de tradisjonelle fysiske grenser overfor spillefilmen. Snart er alt dataanimasjon, kan man nesten få en mistanke om. Et bilde av skuespillerne er nok til å animere dem til å spille en hel film, slik låter fremtidsgrøsset, skriver vår kommentator.

Side 12

Gladiatoren. Russel Crowe

Meglere vil leie din PC

Amerikanske selskaper planlegger nå å tilby nordmenn med PC betaling for å få bruke maskinen deres når den ikke er i bruk. Når du ikke har rørt PC'en på en stund, begynner den å regne på oppgaver den har fått tilsendt over Internett. For denne tjenesten vil du få betalt rundt en hundrelapp i måneden.

Side 18

G8 vil ha u-land på nett

Ledene for G8-landene vedtok i går at en arbeidsgruppe skal undersøke hvordan kløften i IT-sektoren mellom rike og fattige land kan reduseres. Målet er at u-landene blir i stand til å ta del i den nye Internett-baserte økonomiske utviklingen. I Afrika er det kun 14 millioner telefonlinjer. Det er færre enn på Manhattan.

Side 6

ADtranz kan bli saksøkt i Sverige

ADtranz møter nye problemer etter avsløringene av feil på Signatur-togene til NSB. Statens Järnvägar (SJ) vurderer nå å kreve erstatning av ADtranz på grunn av forsinket levering av tog til Øresundforbindelsen. – Vi taper penger på forsinkelser og innstillinger, sier Lennart Särder, SJs prosjektleder for Øresundforbindelsen.

Side 4

TØMME-SALG
MED INNTIL
70%
I RABATT

Bl.a. **DRESSER** FRA
695,-

BUKSER FRA
199,-

CHRIS
Karl Johans gate 27
OSLO

Orkidé-prakt i Nittedal

Slåttemyra innenfor Movatn i Nittedal er Østlandets viktigste rikmyr. Den har skapt levekår for mer enn ti forskjellige arter av orkidéer. Flere av dem svært sjeldne. Smalmarhånd (bildet) krever lys og åpen myr for å trives.

Side 22

X LOTTO 6 11 12 14 28 31 32 19 21 30
Tilleggstall

TIPPING H B U B B B H B B H H H

Pauseresultat: U H H B B H H B B H U H

FINN annonser www.finn.no

2 Søndagstorget . . . 26 Hus-Hjem-Fritid . . . 26 Helse og velvære . . . 26 Varer og tjenester . . . 26

Næringseiendom . . . 26 Reise . . . 26 Båt . . . 26 Bil . . . 26

Eiendom . . . 26 Jobb . . . 27 Underholdning . . . 31

7 039781 201637

Orkidéene blomstrer i Nittedal

I det varme solskinet flagrer en gyllen perlemorsommerfugl sorgløst forbi de sjeldne orkidéene. Som rødilla spir står smalmarihand tett på de åpne, frodige myrflatene. Uti juli slår myrflangre ut sine bleke blomster. Den finnes bare ti steder i Norge.

Tydelige mønstre. Skogmarihand er lysere enn smalmarihand, men med mer utpreget mønstrede blomster. Den trives i skogkanten.

MORTEN FALCK
KNUT SNARE (foto)

Tor Øystein Olsen, leder i Maridalens Venner, ser fornøyd utover Slåttemyra i Nittedal. Han har mye av æren for at orkidéene blomstrer så flott. For selv om myra ble fredet som naturreservat for nesten 20 år siden, var det ingen som ryddet den. Og takrør, or, bjørk og gran venter ikke beskjeden på invasjon. Gjengroing truet med å utsette orkidéer og andre sjeldne planter.

Slåttemyra innenfor Movatn i Nittedal er Østlandets viktigste rikmyr, og den åpne myra har skapt levekår for mer enn ti forskjellige arter av orkidéer.

Utmarka ble jo slått i gamle dager, sier Olsen. Det var utmarka som ga krøtterfår, mens innmarka ble brukt til å dyrke menneskemat. Men nå er dette snudd på hodet. Vi importerer korn til menneskemat, og bruker innmarka til å dyrke dyrefôr. Utmarka får gro igjen. Moderne jordbruk endrer det tradisjonelle kulturlandskapet. Slåttemyr er en landskapsform som er i ferd med å forsvinne - kanskje Norges mest truede kulturlandskap.

For 50 år siden var myrslått vanlig over store deler av landet. Folk høstet for på myrene milevis unna gården, og satte det i stakk. Det norske landskapet er formet av det evige, men fruktbare slitet for å tvinge et levebrød ut av magert jordsmonn.

Kulturlandskap

Slått, beiting, seterdrift og hugst har formet store deler av landet vårt. Det er lite uberørt villmark i Norge. Mange av de landskapsstypene vi ønsker å verne er skapt av menneskenes virksomhet, og må holdes i hevd om de ikke skal forsvinne. Det er ikke nok å frede en slåttemyr og tro at den vil bli bevart til evig tid, om vi ikke hindrer at den gror igjen. De landskapsformene vi opplever som vakre, er gjerne de formene som har størst artsmangfold. Det er juvelene i landskapet, der mennesket har skapt vilkår for en rikdom som ellers hadde vært ekstremt sjelden, forteller Olsen.

Det er kulturminner det dreier seg om. Det gamle kulturlandskapet er formet av generasjoners bruk. Å verne en slik slåttemyr er akkurat som å verne en stavkirke. Stavkirkene må tjæres regelmessig, ellers råtner de. En

Orkidéblomstring i Nittedal. - Vi er puritanere i Norge, vi har små orkidéer, sier Tor Øystein Olsen, leder i Maridalens Venner.

Krever åpenhet. Orkidéer som smalmarihand krever lys og åpen myr for å trives. Fargepraktene er det ingenting å si på.

slåttemyr må også skjottes. Når stavkirkene mangler vedlikehold, snakker vi om kulturpolitisk skandale. Men denne myra ble fredet i 1981, og ennå er det ikke bevilget nødvendige penger til rydding og slått.

Da myndighetene i 1970 planla fredning av verdifulle myrer, var Slåttemyra ukjent. Nærmest ved et tilfelle oppdaget botanikeren Asbjørn Moen den på flyfotografier og gamle kart. Og alle hans forventninger ble oppfylt. Her vokste orkidéer som myrflangre, flere arter og hybrider av marihand, småtveblad, stortveblad og myggblom. Her fantes sjeldne starrarter, hjertegress, ballblom, vendelrot, blåknapp, sumphaukeskjegg og sjeldne moser. I 1981 ble myra - 120 mål - vernet som naturreservat.

Gjentatte ganger gjorde Moen oppmerksom på at myra måtte skjottes. I en rapport fra 1997 skriver han: «Gjengroing av kulturpåvirket vegetasjon og fare for forfall av verneverdier på Slåttemyra i Nittedal har vært kjent fra første gang myra ble foreslått vernet.»

Moen påpeker at en innstilling om skjøtsel av verneområder fra 1987 ikke er fulgt opp, at det ikke er planlagt bevilgninger, og konkluderer med at «forvaltningen av verneområdene ser altså fortsatt ikke ut til å være noen prioritert oppgave for miljøvernmyndighetene...»

Asbjørn Solås i Miljøverndepartementet er kjent med problemet. Han kan ikke kommentere konkrete tilfeller, men er klar over at det er et generelt problem:

- Vi kan bare beklage at det ikke har vært gjort noe med det. Det er klart vi må prioritere penger til skjøtsel i fremtiden. Vi er klar over at vi henger etter på dette området, og at viktige verneverdier kan gå tapt. Vi bruker betydelige midler på slike oppgaver, uten

Solbad. Dyrelivet er rikt, men lite kjent. En myrredderkopp slikker sol på et overblad i myrkanten.

at jeg har noen oversikt over hvor mye som brukes til skjøtsel. Men vi trenger helt klart mer enn vi bruker i dag. Har man gjort et vernevedtak som krever skjøtsel, blir det meningsløst om vi ikke følger det opp med konkrete tiltak. I dette arbeidet ønsker vi å involvere lokale krefter, og vi har tilbudt kommunene å overta forvaltningen av verneområdene på frivillig basis.

Underdirektør Pål Vidar Solli gjentar at det er nødvendig å styrke skjøtelsen, men heller ikke han vil si noe om statsbudsjettet og om det vil bli bevilget penger. Og politikere og saksbehandlere er på ferie.

Entusiastene

Penger eller ikke, Tor Øystein Olsen kan stolt vise frem en myr der mye av ryddingen er gjort.

Veksling. Ballblom er i ferd med å blomstre av, men bak begynner den gamle legeplanten vendelrot å blomstre.

- Jeg har holdt på her i hele vinter, og har også hatt hjelp av frivillige. Belønningen er at orkidéene trives.

Og myra har fortsatt overraskelser. Plutselig utbryter Olsen begeistret:

- Se her, strengstare, den er ikke registrert her før!

På vei tilbake finner vi også en nattfiol. Grov nattfiol er den 13. orkidétypen som er registrert på Slåttemyra.

I skogkanten flagrer en stor, mørk ospesommerfugl. Store øyestikkere flakker hvileløst over myrflatene, underlige edderkopper kryper i vegetasjonen. Til og med av klegg er det mange arter her. I Nittedal ligger en juvel, skapt av menneskelig slit.

morten.falck@aftenposten.no

Fredet ihjel

Det er ikke nok å frede en sjelden art hvis man ikke tar hensyn til hvilke krav den stiller til miljøet. Norsk flora inneholder - eller rettere sagt inneholder - et eksempel på det.

Altaihaueskjegg er en gul kurvblomst, som ligner på sveve. Den finnes i Asia, og er oppkalt etter Altai-fjellene i Sentral-Asia. Sitt eneste voksested i Europa hadde planten i en bakkeskråning i Nesseby ved Varangerfjorden. Her ble den omsorgsfullt fredet, og området ble gjerdet inn og forsynet med plakater. Dermed ble det lett for plantesamlende amatører å finne planten, som ellers er vanskelig å skjelle fra andre gule sveve. Men hva verre var: Det ble slutt på beitingen på voksestedet, jordbunnen ble ikke lenger tråkket opp av beitedyr, og vegetasjonen tok overhånd.

Men altaihaueskjegg er en steppesplante, den liker at jorden blir rotet opp på voksestedet, og trenger voksesteder som er åpne for sollys. Fredningen og vernetiltakene endret biotopen, og dermed døde altaihaueskjegg ut i Europa.

Den femte evangelist

Johann Sebastian Bach er den femte evangelist. Han tilhører noe av bestandigheten. I hele år 2000 står han i sentrum. Fredag er det nøyaktig 250 år siden den store tyske komponisten gikk bort i en alder av 65 år.

BJØRN BRØYMER

Det er aldri fullt ut mulig å kunne begripe hvordan ett enkelt menneske kunne skape så mye genial musikk som Johann Sebastian Bach maktet å gjøre. Han er en av de ytterst få tonekunstnere som aldri virkelig vil dø. Hans store messer, orgelverker og konserter skal komme til å løfte stadig nye generasjoner av mennesker, tross tidens omskiftelser og datautvikling.

Han ser dagens lys 21. mars 1685 i byen Eisenach, byen der Martin Luther fikk ly på borgen Wartburg. I St. Georgs kirke, der Luther i sin tid holdt prekener, blir Johann Sebastian Bach båret til dåpen.

Han får en arv. Faren er folinisten Johann Ambrosius Bach, som spiller i Eisenachs orkester og som leder sin sønn inn i musikkens verden. Men bare ti år gammel blir Johann Sebastian foreldreløs. Han får vokse opp hos sin eldre bror Johann Christoph, som er organist i St. Michaels kirke i byen Ohrdruf, og lille Johann Sebastian får undervisning i orgelspill.

Femten år gammel drar unge Bach til Lüneburg, der han i to år er elev ved St. Michaels skole. Den unge gutten får verdifulle impulser. Han synger i kirkekoret og får oppleve en av datidens store organister på orgelkrakken i St. Katherine kirke i Hamburg.

Grunnlaget er lagt. Gutten blir organist. Allerede som 22-åring gifter han seg med sin kusine Maria Barbara Bach. Han gjør seg bemerket. Han blir organist og kammermusiker hos hertugen av Sachsen-Weimar i Weimar og i ung alder kaster han seg over både organistgjerningen og virksomheten som komponist. Barn får ekteparet Bach på løpende bånd. Ikke mindre enn syv blir til i ekteskapets første tiår.

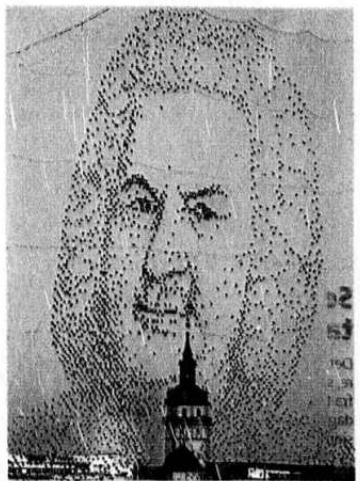
Prins Leopold av Anhalt-Kvöthen blir den unge kirkemusikerens nye arbeidsgiver. Men hans hoff tilhører en strengt reformert kirke. Ordet står i sentrum. Bach trer inn i det verdslige. Han skaper sine seks Brandenburger-konserter og sin fiolinkonsert i E-dur. Livet er ikke uten dramatik på det personlige plan. Hans hustru dør i 1720. Året etter gifter Bach seg på ny med sopransangerinnen Anna Magdalena Wilcke. To år senere blir han musikkdirektør i Leipzig og i tillegg kantor ved Thomaskirken og dens skole. Her blir han resten av sitt liv, og skriver det gudsbenedædte; H-mollsmessen og Juleoratoriet.

Han får tretten barn med sin Anna Magdalena. Han får et rikt liv, om ikke alltid like fredelig forhold til fyrstelige myndigheter. Men et overskudd av de få preger ham. Johann Sebastian Bach skriver 251 kantater, han komponerer sin «Die Kunst der Fuge», han skriver en hel orgellitteratur før han går ut av tiden 28. juli 1750. Han hviler i Thomaskirken i Leipzig.

Berømt er historien fra hans tidlige møte med den kjente organisten og komponisten Dietrich Buxtehude i Lübeck. Buxtehude var organist ved St. Marien kirke og ville ha den unge Bach som sin etterfølger. Det hadde Bach intet imot. Men betingelsen for å få stillingen, var at han giftet seg med Buxtehudes eldste datter. Det ville Bach ikke. Slik begav det seg at Bach aldri ble organist i hansbyen Lübeck.

Fredag markerer Leipzig sin store mester med en «Open-Air Swinging Bach» på byens kjente torv. Her går Bach igjen fra barokk til jazz og pop, og festen direkteres i den tyske TV-kanalen ZDF. Alt han skrev er ikke kirkelig. Men alt han frem av toner er guddommelig.

bjorn.broymer@aftenposten.no

Minnes stort. En enorm installasjon på 60x70 meter tårner foran Nikolai-kirken i Leipzig i forbindelse med Johann Sebastian Bachs død for 250 år siden.

FOTO: SCANPIX/EPA